

Міністерство освіти і науки України
Херсонський державний університет
Факультет української філології та журналістики
Кафедра мовознавства

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Завідувач кафедри мовознавства
доц. Гайдаєнко І.В. *І.В. Гайдаєнко*
« 24 » серпня 2019 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
« ІСТОРІЯ МОВИ (ІСТОРИЧНА ГРАМАТИКА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ)»

спеціальність: 014 Середня освіта (Українська мова і література)

факультет української філології та журналістики

2019 – 2020 навчальний рік

Робоча програма з дисципліни «Історія мови (історична граматики української мови)» для студентів спеціальності 014 Середня освіта (Українська мова і література).

Розробник: Гайдаєнко І.В., кандидат філологічних наук, доцент

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри мовознавства

Протокол від «24» серпня 2019 року № 1

Завідувач кафедри мовознавства

(підпис)

(доц. Гайдаєнко І.В.)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання (укр.; укр.-англ.)	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 2/1,5	Галузь знань: 01 Освіта / Педагогіка	Нормативна	
Модулів – 1	Спеціальність: 014 Середня освіта (Українська мова і література)	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 1		3-й	3-й
Загальна кількість годин – 60 45 (заочна форма)		Семестр:	
		6-й	5-й
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2/2 самостійної роботи студента – 3/2	Рівень вищої освіти: «бакалавр»	16 год.	6 год.
		Практичні, семінарські	
		14 год.	4 год.
		Лабораторні	
		год.	год.
		Самостійна робота	
		30 год.	35 год.
	Вид контролю: залік		

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить:

для денної форми навчання – 38% / 62%

для заочної форми навчання – 11% / 89%

Програма нормативної дисципліни спрямована на поглиблення знань, умінь і навичок студентів із дисципліни «Історична грамати́ка».

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

У системі підготовки висококваліфікованого словесника одне з важливих місць посідає цикл історико-лінгвістичних дисциплін, об'єднаних загальною назвою “Історія української мови”.

Курс історії мови належить до числа найскладніших лінгвістичних дисциплін, що вивчаються на філологічних факультетах.

Завданням курсу є розкриття тих внутрішніх законів, які зумовили розвиток фонетичної системи і граматичної будови української мови від найдавніших часів і до її сучасного стану.

Курс історичної граматики української мови забезпечує всебічне розуміння явищ фонетики і граматики на сучасному рівні розвитку, готує студента-філолога до свідомого засвоєння курсу “Сучасна українська літературна мова”, забезпечує принцип історизму при викладанні рідної мови і літератури в школі.

Мета курсу: вільне оволодіння українською (державною) мовою, історією мови, розкриття тих внутрішніх законів, які зумовили розвиток фонетичної системи і граматичної будови української мови від найдавніших часів і до її сучасного стану.

Завдання дисципліни передбачає, що у процесі її вивчення, здобувач вищої освіти має:

знати: історію виникнення української мови, періодизацію розвитку, основні джерела вивчення, роль народнорозмовного джерела у становленні найважливіших ознак української мови; особливості формування фонетичної системи української мови; особливості формування граматичної системи української мови.

уміти: оперувати основною історико-лінгвістичною термінологією; читати та відтворювати сучасною мовою староукраїнські тексти різної хронологічної кваліфікації; давати історико-лінгвістичний коментар до явищ української фонетики та словозміни; читати й перекладати тексти, написані староукраїнською мовою; виконувати фонетичний і морфологічний аналіз іменників, прикметників, займенників, числівників, дієслів і дієприкметників; пояснювати староукраїнські і праслов'янські звукові явища, процеси та зміни; подавати історичний коментар до витворення сучасних слів, частин мови; відновлювати праслов'янські форми слів і пояснювати звукові зміни, які сягають праслов'янської мови.

Компетентності набуті, у процесі вивчення дисципліни:

Загальні компетентності:

ЗК 5. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

Фахові компетентності:

ФК 10. Здатність власною державницькою позицією, особистою мовною культурою, ерудицією, повагою й любов'ю до української мови, літератури, історії виховувати національно свідомих громадян України.

Програмні результати.

Студент у процесі вивчення дисципліни виробляє:

ПРН 3. Знання основних функцій й законів розвитку мови як суспільного явища, різномірної (системної) організації української мови та її норми, особливостей використання мовних одиниць у певному контексті, мовного дискурсу художньої літератури й сучасності.

ПРН 9. Уміння працювати з теоретичними та науково-методичними джерелами (зокрема цифровими), знаходити, обробляти, систематизувати й застосовувати в професійній діяльності сучасну наукову інформацію, бібліографію, комп'ютерні технології.

ПРН 10. Володіє комунікативною компетентністю з української мови (лінгвістичний, соціокультурний, прагматичний компоненти відповідно до загальноєвропейських рекомендацій із мовної освіти), здатний вдосконалювати та підвищувати власний компетентнісний рівень.

ПРН 20. Навчається впродовж життя і вдосконалює з високим рівнем автономності набути під час навчання кваліфікацію.

3. Програма навчальної дисципліни

1. Вступ. Завдання курсу історії української мови як наукової дисципліни. Зв'язок історії мови з іншими дисциплінами. Основні джерела історичного вивчення української мови. Основний метод дослідження історії мови. Спорідненість слов'янських мов.
2. Фонетика. Формування фонологічної системи давньоруської та староукраїнської мови. Система голосних фонем давньоруської мови. Система приголосних фонем давньоруської мови. Структура складу давньоруської мови.
3. Відбиття фонетичних процесів спільнослов'янського і спільносхіднослов'янського періодів у фонологічній системі давньоруської мови. Найдавніші зміни у фонологічній системі спільнослов'янської мови. Пом'якшення приголосних перед голосними переднього ряду: три спільнослов'янські палаталізації задньоязикових приголосних. Пом'якшення приголосних у сполученні з *j* (*dj, tj, ktj, gtj*). Спрощення груп приголосних *дл, тл*. Зміна *гв, кв* перед *ѣ* на *цв, зв*. Повноголосся *оро, оло, ере, еле*. Зміна початкових *ор, ол* на *ро, ло, ра, ла*. Носові голосні. Найдавніша зміна *ѣ*.
4. Фонетичні зміни XI – XIII ст. Зміни у вимові африкат. Часткове порушення явища палаталізації приголосних. Занепад редукованих *ѣ, ѣ* в слабкій позиції та зміна їх в *о, е* в сильній позиції.
5. Розвиток фонологічної системи української мови. Наслідки занепаду редукованих у системі голосних: чергування *о, е* з нулем звука; вставні *о, е*; чергування *о, е* з *і*. наслідки занепаду *ѣ, ѣ* в системі приголосних: спрощення в групах приголосних, асиміляція і дисиміляція, ствердіння приголосних. Лабіалізація звука *е*. Поява приставного звука *і*. Подовження приголосних.
6. Історична морфологія. Предмет і завдання історичної морфології. Іменник. Словотвір іменників у давньоруській мові. Історія граматичних категорій іменників. Багатотипність відмінювання іменників давньоруської мови. Формування сучасних відмін іменників.
7. Історія займенника. Походження категорії прикметників. Історія іменних прикметників. Розвиток членного (займенникового) відмінювання прикметників. Історія форм ступенів порівняння прикметників. Історія форм числівників.
8. Історія дієслова як частини мови. Система дієслівних форм. Класи дієслів. Історія форм минулого і майбутнього часів.
9. Історія способових та інших форм дієслова. Історія умовного способу. Історія форм наказового способу. Інфінітив, супін, їх історія. Дієприкметник і дієприслівник.
10. Історія прислівника. Службові слова. Історичний розвиток відзайменникових, відіменних та віддієслівних прислівників. Прийменники, сполучники, частки, вигук в давньоруській мові.
11. Синтаксис. Загальні відомості про синтаксичну систему давньоруської мови. Характеристика розвитку основних структурних і комунікативних типів простого речення. Основні відомості про історичні зміни у функціонуванні відмінків у структурі речення. Основні характеристики типів складного речення в давньоруській мові. Засоби вираження чужого мовлення у структурі речення.

Інформаційний обсяг навчальної дисципліни. На вивчення навчальної дисципліни відводиться 60 годин або 2 кредити ECTS.

4. Структура навчальної дисципліни

	Кількість годин
--	-----------------

Назви змістових модулів і тем	денна форма					Заочна форма					
	усього	у тому числі				усь ого	у тому числі				
		л	п	л а б	і н д		с.р.	л	п	л а б	і н д
Змістовий модуль ФОНОЛОГІЧНА ТА МОРФОЛОГІЧНА СИСТЕМИ СТАРОУКРАЇНСЬКОЇ МОВИ											
Історія української мови як наука і навчальна дисципліна	6	2	2			2	4	2			2
Історична фонетика української мови. Формування фонетичної системи протоукраїнських говорів у спільнослов'янській і східнослов'янській період	8	2	2			4	6	2	2		2
Фонетичні зміни української мови Фонетичні зміни XI – XIII ст. Розвиток фонологічної системи української мови.	6	2	2			2	2				2
Історичні пояснення питань фонетики та орфографії української мови.	4					4	2				2
Предмет і завдання історичної морфології. Історія іменника як частини мови. Багатотипність відмінювання іменників давньоруської мови	6	2	2			2	6	2	2		2
Історія іменних частин мови (займенника, прикметника, числівника)	8	2	4			2	6				6
Історія дієслова як частини мови. Система дієслівних форм. Класи дієслів. Теперішній час дієслів	6	2	2			2	4				4
Історія форм минулого та майбутнього часів	3	2				4	4				4
Історія способових та інших форм дієслова. Історія прислівника. Службові слова	4	2				2	2				2
Мовна спорідненість слов'янських народів.	2					2	4				4
Історія синтаксичної структури української мови.	4					4	5				5
Усього годин	60	16	14			30	45	6	4		35

5. Змістові модулі навчальної дисципліни

Лекційний змістовий модуль

Формування фонологічної і морфологічної системи староукраїнської мови

№	Тема	план	Год. денна	Год. заочна
Тема 1	Історія української мови як наука і навчальна дисципліна	Предмет, завдання і значення курсу історичної граматики української мови. Специфіка діахронічного вивчення лінгвістичних об'єктів. Найважливіші пам'ятки староукраїнської мови. Класифікація давніх писемних пам'яток. Українські говори як джерело пізнання історії української мови. Виникнення української мови. Поняття „давньоруська мова”. Проблема періодизації історії української мови. Мова української народності і нації.	2	2
Тема2	Історична фонетика української мови. Формування фонетичної системи протоукраїнських говорів у спільнослов'янській і східнослов'янській період.	Формування фонологічної системи протоукраїнської мови. Відбиття фонетичних процесів спільнослов'янського та спільно східнослов'янського періодів у фонологічній системі протоукраїнської мови	2	2
Тема3	Фонетичні зміни XI – XIII ст. Розвиток фонологічної системи української мови.	Фонетичні зміни XI-XIII століття у давньоруській мові. Розвиток фонологічної системи української мови. Фонетичні зміни української мови	2	0
Тема4	Предмет і завдання історичної морфології. Історія іменника як частини мови. Багатотипність відмінювання іменників давньоруської мови. Витворення сучасної української системи відмінювання іменників	Предмет і завдання історичної морфології. Іменник. Іменник. Багатотипність відмінювання іменників давньоруської мови. Витворення сучасних відмін іменників української мови.	2	2
Тема5	Історія іменних частин мови (займенника, прикметника, числівника)	Різновиди займенників давньоруської мови. Причини змін у складі, будові та вживанні займенників. Історія особових і зворотного займенників. Історія форм предметно-особового займенника, неособових займенників. Історія іменних прикметників. Історія займенникових прикметників. Історія ступенів порівняння	2	0

		прикметників. Історія форм прикметників. Історія виникнення числівників. Словотвір кількісних числівників. Словотвір порядкових числівників. Відмінювання числівників у давньоруській мові.		
Тема6	Історія дієслова як частини мови. Система дієслівних форм. Класи дієслів. Теперішній час дієслів	Форми дієслів у давньоруській мові. Класи дієслів. Часові форми дієслів у давньоруській мові. Історія теперішнього часу.	2	0
Тема7	Історія форм минулого часу. Історія форм майбутнього часу	Історія форм минулого часу. Історія майбутнього часу.	2	0
Тема8	Історія способових та інших форм дієслова. Історія прислівника. Службові слова.	Історія форм умовного способу. Історія форм наказового способу. Інфінітив. Супін. Дієприкметник і дієприслівник	2	0

Практичний модуль

№	Тема	план	Год. денна	Год. заочна
Тема 1	Історія української мови як наука і навчальна дисципліна	Предмет, завдання і значення курсу. Зв'язок історії мови з іншими науками. Джерела історії української мови. Мовна спорідненість слов'янських народів. Виникнення і розвиток письма у східних слов'ян. Пам'ятки письма давньоруської мови та давньої української мови.	2	0
Тема2	Історична фонетика української мови. Формування фонетичної системи протоукраїнських говорів у спільнослов'янський і східнослов'янський період.	Система голосних фонем давньоруської мови. Система приголосних фонем давньоруської мови. Структура складу давньоруської мови. Носові голосні спільнослов'янської мови, зміни їх у східнослов'янських діалектах у неносові.	2	2
Тема3	Фонетичні зміни XI – XIII ст. Розвиток фонологічної системи української мови.	Фонетичні зміни XI-XIII століття у давньоруській мові. Розвиток фонологічної системи української мови. Фонетичні зміни української мови Зміни праслав'янського ĭ в o східнослов'янських мовах.	2	0

		<p>Найдавніші зміни ъ. Палаталізація приголосних перед голосними переднього ряду. Зміна у східнослов'янських мовах спільнослов'янських звукосполучень ор, ер, ол, ел в оро, оло, ере, еле. Зміни * dj, tj у східнослов'янських мовах. Історія редукованих голосних [ъ], [ь]. Наслідки занепаду зредукованих голосних: Зміна ър, ъл, ьр, ъл між приголосними в ор, ол, ер, ел. Випадки вторинного повноголосся. Історія рь, ль, рь, ль між приголосними в давньоруській мові. Поява закритих складів, утворення випадних о, е, подовження о, е, перехід о, е в і. Поширення в більшості українських говорів на місці давніх о, е в ново закритих складах і. Чергування о, е з і. Поява приставного і перед р, л, м. Поява вставних о, е в кінцевих складах слів між приголосними. Спрощення нових груп приголосних.</p>		
Тема4	Предмет і завдання історичної морфології. Історія іменника як частини мови. Багатотипність відмінювання іменників давньоруської мови. Витворення сучасної української системи відмінювання іменників	Предмет і завдання історичної морфології. Іменник. Іменник. Багатотипність відмінювання іменників давньоруської мови. Витворення сучасних відмін іменників української мови.	2	2
Тема5	Історія іменних частин мови (займенника, прикметника, числівника)	Різновиди займенників давньоруської мови. Причини змін у складі, будові та вживанні займенників. Історія особових і зворотного займенників. Історія форм предметно-особового займенника, неособових займенників. Історія іменних прикметників. Історія займенникових прикметників. Історія ступенів порівняння прикметників. Історія форм прикметників. Історія виникнення числівників. Словотвір кількісних числівників.	4	0

		Словотвір порядкових числівників. Відмінювання числівників у давньоруській мові.		
Тема6	Історія дієслова як частини мови. Система дієслівних форм. Класи дієслів. Теперішній час дієслів	Форми дієслів у давньоруській мові. Класи дієслів. Часові форми дієслів у давньоруській мові. Історія теперішнього часу. Історія форм минулого часу. Історія майбутнього часу	2	0

Модуль самостійної роботи

№	Тема	План та завдання до теми	Год. денна	Год. заочна
Тема 1	Історія української мови як наука і навчальна дисципліна	Предмет, завдання і значення курсу. Зв'язок історії мови з іншими науками. Джерела історії української мови. Мовна спорідненість слов'янських народів. Виникнення і розвиток письма у східних слов'ян. Пам'ятки письма давньоруської мови та давньої української мови. Система голосних фонем давньоруської мови. Система приголосних фонем давньоруської мови. Структура складу давньоруської мови. Носові голосні спільнослов'янської мови, зміни їх у східнослов'янських діалектах у неносові. <i>Поясніть, які фонетичні процеси пов'язані з діянням закону відкритого складу (електронна презентація).</i> <i>Укладіть структурну схему "Історія мови в її зв'язках із іншими науками" (електронна презентація).</i>	2	2
Тема2	Історична фонетика української мови. Формування фонетичної системи протоукраїнських говорів у спільнослов'янський і східнослов'янський період.	<i>Підготувати доповідь про:</i> Систему голосних фонем давньоруської мови. Систему приголосних фонем давньоруської мови. Структуру складу давньоруської мови. Носові голосні спільнослов'янської мови, зміни їх у східнослов'янських діалектах у неносові.	4	2
Тема3	Фонетичні зміни XI – XIII ст. Розвиток фонологічної системи української мови.	Фонетичні зміни XI-XIII століття у давньоруській мові. Розвиток фонологічної системи української мови. Фонетичні зміни української мови Зміни праслав'янського <i>ѣ</i> в о	2	2

		<p>східнослов'янських мовах. Найдавніші зміни ѣ. Палаталізація приголосних перед голосними переднього ряду. Зміна у східнослов'янських мовах спільнослов'янських звукосполучень ор, ер, ол, ел в оро, оло, ере, еле. Зміни * dj, tj у східнослов'янських мовах. Історія редукованих голосних [ѣ], [ь]. Наслідки занепаду зредукованих голосних: Зміна ѣр, ѣл, ѣр, ѣл між приголосними в ор, ол, ер, ел. Випадки вторинного повноголосся. Історія рѣ, лѣ, рѣ, лѣ між приголосними в давньоруській мові. Поява закритих складів, утворення випадних о, е, подовження о, е, перехід о, е в і. Поширення в більшості українських говорів на місці давніх о, е в ново закритих складах і. Чергування о, е з і. Поява приставного і перед р, л, м. Поява вставних о, е в кінцевих складах слів між приголосними. Спрощення нових груп приголосних.</p> <p style="text-align: center;"><i>1. Відтворіть праслов'янські архетипи до наведених</i></p> <table style="width: 100%; border: none;"> <tr> <td style="width: 50%;"><i>д.-р.</i></td> <td style="width: 50%;"><i>ст.-слов.</i></td> </tr> <tr> <td><i>чєрєво</i></td> <td><i>чръво</i></td> </tr> <tr> <td><i>городъ</i></td> <td><i>градъ</i></td> </tr> <tr> <td><i>сєрєда</i></td> <td><i>сръда</i></td> </tr> </table> <p><i>2. наведених слів. Поясніть історичну природу чергування о, е з нульовою фонемою.</i> Посол – посла, творець –творця, палець – пальця, замок – замка, осел – осла.</p> <p><i>3.З'ясуйте, на місці якого давнього голосного виступає і в українській мові. Подані слова запишіть по-давньоруськи.</i> Хліб, осінь, діло, кінь, сніг, білка, піч, сіно, дід, осінь.</p>	<i>д.-р.</i>	<i>ст.-слов.</i>	<i>чєрєво</i>	<i>чръво</i>	<i>городъ</i>	<i>градъ</i>	<i>сєрєда</i>	<i>сръда</i>		
<i>д.-р.</i>	<i>ст.-слов.</i>											
<i>чєрєво</i>	<i>чръво</i>											
<i>городъ</i>	<i>градъ</i>											
<i>сєрєда</i>	<i>сръда</i>											
Тема 4	Історичні пояснення питань фонетики та орфографії української мови.	Наслідки занепаду слабких ь, ѣ у системі приголосних: асимілятивні і дисимілятивні процеси. Подовження приголосних. Ствердіння приголосних. Історія шиплячих і ц . Лабіалізація звука е (зміна е в о після шиплячих та й).	4	2								

		<p>Протетичні приголосні. Інші звукові зміни.</p> <p><i>1. Відтворіть давньоруські форми до поданих нижче українських слів. Поясніть, які фонетичні зміни відбулися в них у процесі формування української мови.</i></p> <p>Суддя, радість, б'ю, весілля, зілля, Тема 4 знання.</p> <p><i>2. Запишіть українською мовою наведені давньоруські слова. Прокоментуйте фонетичні зміни, засвідчені у них, і причини цих змін.</i></p> <p>Пьшено, чєтыри, тьрнь, сьчастьє, льба, юго, стькло, кьто, ручьникь, мьрочьникь.</p> <p><i>3. Подані нижче слова запишіть давньоруською мовою і поясніть історичні умови зміни е на о та збереження е.</i></p> <p>Шовк, чорний, чоловік, вечеря, шести, чотири, четвертий, на щоці, йому.</p>		
Тема 5	Предмет і завдання історичної морфології. Історія іменника як частини мови. Багатотипність відмінювання іменників давньоруської мови. Витворення сучасної української системи відмінювання іменників	<p>Предмет і завдання історичної морфології. Іменник.</p> <p>Іменник. Багатотипність відмінювання іменників давньоруської мови. Витворення сучасних відмін іменників української мови.</p> <p><i>1. Визначте морфологічний склад поданих нижче слів в давньоруській і в українській мові.</i></p> <p>Мирь, брань, житиє, пѣснь, паробькъ, пьтица, повѣсть, робочичь, пьрстьнь.</p> <p><i>2. Розподіліть за давніми основами (типи основ) давньоруські іменники.</i></p> <p>Земля, вода, ночь, свєкры, вольт, любви, душа, сынъ, конь, жєнихь, путь, чудо, поле, небо, сѣмА, тьсть, лось, зАть, пєчаль.</p> <p><i>3. Поставте наведені іменники в родовому відмінку однини в давньоруській й сучасній українській мові.</i></p> <p>Сынъ, роботъникь, братъ, мирь, конь. Поясніть виникнення паралельних відмінкових закінчень у родовому відмінку іменників II відміни.</p>	2	2
Тема 6	Історія іменних частин мови (займенника, прикметника, числівника)	<p>Різновиди займенників давньоруської мови.</p> <p>Причини змін у складі, будові та вживанні займенників.</p> <p>Історія особових і зворотного займенників.</p>	2	6

		<p>Історія форм предметно-особового займенника, неособових займенників Історія іменних прикметників. Історія займенникових прикметників. Історія ступенів порівняння прикметників. Історія форм прикметників. Історія виникнення числівників. Словотвір кількісних числівників. Словотвір порядкових числівників. Відмінювання числівників у давньоруській мові. <i>Утворіть форми вищого ступеня порівняння. Поясніть зміни у системі приголосних при утворенні вищого ступеня порівняння.</i> 2. Поясніть, як утворився числівник одинадцять. 3. Провідмініайте одна малая рыба; два сыны. 4. Від наведених українських словосполучень утворіть давньоруські, укажіть на зміни, що відбиті в сучасній українській мові. Поясніть причини таких змін. Два дерева, два столи, дві дуги, дві груші. 5. Напишіть числівники давньоруською мовою, укажіть на фонетичні зміни в них. Один, два, п'ять, шість, сім, вісім, десять.</p>		
Тема 7	Історія дієслова як частини мови. Система дієслівних форм. Класи дієслів. Теперішній час дієслів	<p>Форми дієслів у давньоруській мові. Класи дієслів. Часові форми дієслів у давньоруській мові. Історія теперішнього часу. <i>Назвіть, які дієслівні форми утворюються від основи інфінітива, а які – від основи теперішнього часу. Проілюструйте твердження у формі презентації.</i></p>	2	4
Тема 8	Історія форм минулого часу. Історія форм майбутнього часу	<p>Історія форм минулого часу. Історія майбутнього часу. 1. дайте відповідь у формі презентації, як утворився минулий час у сучасній українській мові? Чому він має родові, а не особові форми? 2 Розрізніть аорист та імперфект. Визначте особу і число. Еще изволихомъ и избрахомъ себѣ два дни. Помняшетъ бо речъ первыхъ временъ усобицѣ , тогда при Олзѣ</p>	4	4

		<p>гориславичи свяшета и растяшетъ усобицами погибашеть жизнь дождьбожа внука...</p> <p>И живяху в мирѣ поляне, и древяне, и сѣверь, и радимичи, вятичи и хорвате.</p> <p>3. Пояснить утворення сучасних форм дієслів майбутнього часу: писатиму, їстиму, нестиму, ловитиму.</p>		
Тема9	<p>Історія способових та інших форм дієслова. Історія прислівника. Службові слова.</p>	<p>Історія форм умовного способу. Історія форм наказового способу. Інфінітив. Супін. Дієприкметник і дієприслівник <i>Від поданих дієслів утворіть давньоруські форми наказового способу, зіставте з сучасними і поясніть, які зміни відбулися в сучасній мові.</i></p> <p>Ходити, нести, знати, водити, вести, мочи, речі, быти, съхнути, класти.</p> <p>2. Знайдіть форми супіна, поясніть його синтаксичну роль у реченні. И посла Ярополкъ искать брата. Изде сѣА и сѣатъ сѣмене свѣго. И посьла и на села свою пастъ свинии.</p> <p>3. Проаналізуйте форми наказового способу. Не твори зъла да не постигнетъ тебе зло. Отъступи отъ неправды и оуклонить сА отъ тебе, ѡлико можете благо сътворити, никого же не оклеветаите, никого же не окурадѣте, никому же не лъжѣте, оубога не пръзѣрите, никого же не ненавидите.</p> <p>4. Морфологічний аналіз дієслова. Поляномъ же живущемъ особѣ, яко же рекохомъ, сущимъ от рода словѣньска, и нарекошася поляне, а не древяне от словѣнь же, и нарекошася древяне... Бяста бо 2 брата в лясѣхъ. И рече юму юдинъ кудесьникъ: «Къняже! Конь юго и же любиши и ѣздиши на немъ, отъ того ты и умреши». А се А кнѣзь Левъ вызвали есмы с литовѣскоѣ землѣ два братѣньцѣ. Мы великии кзъ витовтъ дали юсмо сюю нашу грамоту бедриху, што держить ѡт насъ двѣ селищи.</p>	2	2

Тема 10	Мовна спорідненість слов'янських народів.	Джерела історії української мови. Мовна спорідненість слов'янських народів. Виникнення і розвиток письма у східних слов'ян. Пам'ятки письма давньоруської мови та давньої української мови. <i>Створити презентації з теми до питань плану.</i>	2	4
Тема 11	Історія синтаксичної структури української мови.	Загальні відомості про синтаксичну систему давньоруської мови Характеристика розвитку основних структурних і комунікативних типів простого речення Основні характеристики типів складного речення у давньоруській мові Засоби вираження чужого мовлення у структурі речення <i>Створити презентації з теми до питань плану.</i>	4	5

6. Методи навчання

Комплексне використання різноманітних методів організації і здійснення навчально-пізнавальної діяльності студентів та методів стимулювання і мотивації їх навчання, що сприяють розвитку творчих засад особистості майбутнього фахівця-філолога з урахуванням індивідуальних особливостей учасників навчального процесу й спілкування.

З метою формування професійних компетенцій широко впроваджуються інноваційні методи навчання, що забезпечують комплексне оновлення традиційного педагогічного процесу (упровадження комп'ютерної підтримки – схеми, презентації до лекцій, таблиці, зразки аналізу, ситуативне моделювання, опрацювання дискусійних питань; співбесіда, бесіда).

7. Методи контролю

Педагогічний контроль здійснюється з дотриманням вимог об'єктивності, індивідуального підходу, систематичності і системності, всебічності та професійної спрямованості контролю.

Використовуються методи усного й письмового контролю, які сприятимуть підвищенню мотивації студентів-майбутніх фахівців до навчально-пізнавальної діяльності. Відповідно до специфіки фахової підготовки перевага надається усному та тестовому методам контролю у формі заліку.

8. Критерії оцінювання знань, умінь і навичок студентів

Підсумковий контроль проводиться з метою оцінки результатів вивчення дисципліни у формі заліку. Студент допускається до семестрового контролю, якщо він виконав усі види робіт, передбачені навчальним планом. Підсумковий контроль (залік) проводиться у формі тестів.

ТЕСТОВИЙ КОНТРОЛЬ

Час виконання 80 хвилин

Вид контролю: заліковий тест

Мета тестового контролю:

Структура тесту

Тест складається з 50 завдань, за які студент може набрати 75 тестових балів.

За умови успішного розв'язання тестових завдань, студент може набрати від 38 до 75 тестових балів. Студентові, який набрав від 1 до 37 тестових балів, тест не зараховується.

Загальні критерії оцінювання тестових завдань

Оцінка «відмінно» – студент дав не менше 90% правильних відповідей.

Оцінка «добре» – студент дав не менше 70% правильних відповідей.

Оцінка «задовільно» – студент дав не менше 50% правильних відповідей.

Оцінка «незадовільно» – студент дав менше 50% правильних відповідей.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Тестовий бал	Бал за 100-бальною шкалою оцінювання	Оцінка за шкалою ХДУ	Тестовий бал	Бал за 100-бальною шкалою оцінювання	Оцінка за шкалою ХДУ
75	100	А відмінно	37	59	FX незадовільно
74	98		36	48	
73	97		35	46	
72	96		34	45	
71	94		33	44	
70	93		32	42	
69	92		31	41	
68	90	30	40		
67	89	В добре	29	39	
66	88		28	38	
65	86		27	37	
64	85		26	34	
63	84		25	33	
62	82		24	32	
61	81	С добре	23	30	
60	80		22	29	
59	78		21	28	
58	77		20	26	
57	76		19	25	
56	74		18	24	
55	73	D задовільно	17	22	X незадовільно
54	72		16	21	
53	73		15	20	
52	70		14	18	
51	68		13	17	
50	70		12	16	
49	68		11	14	
48	66		10	13	
47	65		9	12	
46	64		8	10	
45	63	E задовільно	7	9	
44	62		6	8	

43	61			5	6	
42	60			4	5	
41	63			3	4	
40	62			2	2	
39	61			1	1	
38	60					

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Рівень, шкала ECTS	Рейтингова шкала	Критерії успішності
Високий А (відмінно)	100	Студент: знає теоретичний матеріал; володіє вміннями й навичками будувати відповідь на запитання плану практичного заняття, дотримуючись культури діалогу (монологу), полеміки; має навички виступу перед аудиторією; здатний аргументувати власну думку, аналізувати праці вчених, переконувати аудиторію; виконав усі домашні завдання; підготував відеопрезентацію (доповідь) за обраною темою; відповідь вирізняється точністю формулювань, логікою доведень, високим рівнем знань висвітлюваної проблеми.
	90	Студент: знає теоретичний матеріал; володіє вміннями й навичками відповідати на запитання плану заняття чи викладача, дотримуючись культури діалогу (монологу), полеміки; має навички виступу перед аудиторією, але не виявляє ініціативи; здатний аргументувати власну думку, переконати аудиторію, робити висновки; виконав усі домашні завдання; підготував доповідь за обраною темою; відповідь вирізняється точністю формулювань, логікою доведень, достатньо високим рівнем знань висвітлюваної проблеми; уміння розв'язувати складні практичні завдання; відповіді на запитання можуть містити незначні неточності.
Вище середнього В (дуже добре)	89	студент добре знає теоретичний матеріал; володіє навичками відповідати на запитання плану заняття; має вміння виступати перед аудиторією, доводити власну думку, робити висновки; опрацював усі завдання для самоконтролю; виконав усі домашні завдання; підготував презентацію за обраною темою; уміє розв'язувати складні практичні завдання; відповіді на запитання можуть містити певні неточності.
	82	студент засвоїв теоретичний матеріал; володіє базовими навичками відповідати на запитання плану практичного заняття; уміє виступати перед аудиторією, доводити власну думку, робити висновки, спираючись на зразки; опрацював усі завдання для самоконтролю; виконав усі домашні

		завдання; підготував реферат за обраною темою; вміння розв'язувати складні практичні завдання; відповіді на запитання можуть містити певні неточності й лексичні помилки.
Середній С (добре)	81	студент засвоїв теоретичний матеріал; володіє базовими навичками відповідати на запитання плану заняття, однак мав труднощі під час відповідей на запитання викладача; має вміння виступати перед аудиторією, доводити власну думку, робити висновки; опрацював усі завдання для самоконтролю; виконав усі домашні завдання; підготував індивідуальне завдання за обраною темою; виявив уміння послідовно висловлювати думку, але допускав помилки в аргументах; виявив уміння застосовувати теоретичні положення при розв'язанні практичних завдань, спираючись на рекомендації викладача.
	74	Студент засвоїв теоретичний матеріал; володіє базовими навичками відповідати на запитання плану практичного заняття, однак мав труднощі під час відповіді на запитання викладача; має вміння виступати перед аудиторією, доводити власну думку, але у висновках на завжди послідовний; опрацював усі завдання для самоконтролю; виконав усі домашні завдання; підготував відеопрезентацію за обраною темою; виявив уміння висловлювати думку, але допускав помилки в аргументах; не завжди виявляв уміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних завдань.
Достатній D (задовільно)	73	Студент відтворює основні поняття, але не виділяє взаємозв'язки між ними; може сформулювати думку з допомогою викладача; виявляє здатність будувати власні висловлювання та аналізувати чужі; аналізуючи праці вчених та з'ясовуючи основні поняття, допускає помилки, які не завжди може виправити самостійно; опрацював майже всі завдання для самоконтролю; виконав усі домашні завдання; підготував відеопрезентацію за обраною темою; може розв'язати найпростіші типові завдання, але за зразком.
	64	Студент відтворює основні поняття, але не може виділити взаємозв'язки між ними; може сформулювати думку з допомогою викладача або інших студентів; дотримується основних вимог до створення відповіді на запитання плану практичного заняття (за зразком з допомогою викладача); виявляє здатність будувати власні висловлювання (за зразком), але допускає помилки під час аналізу чужих; аналізуючи основні лінгвістичні поняття, допускає помилки, які не може виправити самостійно; опрацював практично всі завдання для самоконтролю; виконав не всі домашні завдання, у деяких допускав помилки; мав труднощі у підготовці відеопрезентації за обраною темою; не виявив умінь використовувати теоретичні знання для розв'язування найпростіших типових практичних завдань.
		Студент відтворює основні поняття, але досить поверхово, не виділяючи взаємозв'язки між ними; може

Низький Е (задовільно)	63	сформулювати думку з допомогою викладача або інших студентів, але не вміє послідовно й аргументовано довести її; дотримується основних вимог до відповіді на запитання плану заняття (за зразком з допомогою викладача); не виявляє вмінь будувати власні висловлювання (за зразком) й аналізувати чужі; Не може самостійно вдати визначення поняттям, а лише за зразком (інструкцією), допускає помилки, які не може виправити самостійно; опрацював не всі завдання для самоконтролю; виконав не всі домашні завдання, у деяких допускав помилки; у підготовці доповіді (відеопрезентації) за обраною темою скористався готовим текстом, не опрацювавши його; не вміє використовувати теоретичні знання для розв'язування найпростіших типових практичних завдань.
	60	Студент поверхово відтворює основні поняття, не виділяє взаємозв'язки між ними; формулює думку лише з допомогою викладача або інших студентів, не дотримується послідовності у її висловленні; не дотримується основних вимог до відповіді на запитання(за зразком); виконує вправи лише за зразком (інструкцією), допускає суттєві помилки, які не може пояснити й виправити самостійно; не опрацював завдання для самоконтролю; виконав не всі домашні завдання, у багатьох із них допускав помилки; підготував відеопрезентацію за обраною темою, скориставшись готовим текстом, не опрацювавши його; не вміє використовувати теоретичні знання для розв'язування найпростіших типових практичних завдань.
Початковий FX (незадовільно)	59	елементарний рівень знань теоретичного матеріалу; формулює думку фрагментарно лише з допомогою викладача або інших студентів; не дотримується вимог та правил мовного й технічного оформлення відповіді на запитання плану практичного заняття; у виконанні завдань відсутня самостійність, допускає суттєві помилки, які не може пояснити й виправити; не опрацював завдання для самоконтролю; не виконав домашні завдання; не підготував відеопрезентацію за обраною темою; не вміє використовувати теоретичні знання для розв'язування найпростіших типових практичних завдань.
	35	відсутні знання теоретичного матеріалу; незадовільне виконання домашніх завдань; незадовільне опрацювання питань для самоконтролю.
Початковий F (незадовільно)	1–34	Студент не виявив знань значної частини навчального теоретичного матеріалу; був відсутній на лекційних заняттях; не опрацював завдання для самоконтролю; не виконав домашні завдання; не підготував відеопрезентацію за обраною темою; не виявив умінь орієнтуватися під час розв'язання простих практичних завдань; допускав істотні помилки у відповідях на запитання.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Під час оцінювання самостійної роботи студентів необхідно враховувати:

Повноту виконання завдання:

- елементарна;
- фрагментарна;
- неповна;
- повна.

2. Рівень самостійності студента:

- під керівництвом викладача;
- консультація викладача;
- самостійно.

3. Сформованість навчально-інформаційних умінь:

- робота з інформацією;
- володіння різними способами оброблення інформації;
- складання плану, рецензій, конспекту;
- уміння користуватися бібліотекою, джерельною базою;
- спостереження, експеримент.

4. Сформованість навчально-інтелектуальних умінь:

- визначення понять;
- аналіз, синтез, порівняння, класифікація, систематизація, узагальнення, абстрагування;
- уміння відповідати на запитання;
- уміння виконувати творчі завдання.

5. Рівень сформованості фахових умінь (вміння застосовувати на практиці набуті знання):

- низький – володіння умінням здійснювати первинну обробку навчальної інформації без подальшого її аналізу;
- середній – уміння вибирати відомі способи дій для виконання фахових завдань;
- достатній – застосовує набуті знання у стандартних практичних ситуаціях;
- високий – володіння умінням творчо-пошукової діяльності.

За шкалою ECST	Бал за 100-бальною шкалою оцінювання	Оцінка за шкалою ХДУ	Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів
A	100	5 відмінно	<ul style="list-style-type: none">• Завдання виконане самостійно, повністю без допомоги викладача;• має високий рівень поінформованості, потрібний для прийняття рішень;• добирає самостійно інформаційні джерела, що відповідають завданню;• користується широким арсеналом засобів доказу власної думки;• розв'язує складні проблемні завдання як навчального, так і методичного характеру;• має здібності системно-наукового аналізу та прогнозування педагогічних явищ;• уміє створювати та розв'язувати проблеми;• робить висновки і приймає рішення у складних навчальних і виробничих ситуаціях;• володіє вміннями творчо-пошукової діяльності та роботи з інтернет джерелами.

	90		<ul style="list-style-type: none"> • Завдання виконане повністю з використанням літератури, запропонованої викладачем; • має високий рівень поінформованості, потрібний для прийняття рішень; • добирає інформаційні джерела до рекомендованих, що відповідають завданню; • користується широким арсеналом засобів доказу власної думки; • розв'язує складні проблемні завдання як навчального, так і методичного характеру; • має здібності системно-наукового аналізу та прогнозування педагогічних явищ; • уміє ставити та розв'язувати проблеми; • робить висновки і приймає рішення у складних ситуаціях; • володіє вміннями творчо-пошукової діяльності та роботи з інтернет джерелами
В	89	4 добре	<ul style="list-style-type: none"> • Завдання виконані повністю, без допомоги викладача, але з деякими огріхами; • самостійно здійснює інформаційний пошук і володіє способами систематизації інформації; • здатний до самостійного опрацювання навчального матеріалу; • у власній аргументації використовує загально-відомі докази, • виконує дослідницькі завдання, але потребує консультації викладача; • робить висновки і самостійно приймає рішення у складних ситуаціях; • володіє вміннями творчо-пошукової діяльності та роботи з інтернет джерелами
	83		<ul style="list-style-type: none"> • Завдання виконані повністю, але з деякими огріхами; • самостійно здійснює інформаційний пошук і володіє способами систематизації інформації; • здатний до самостійного опрацювання навчального матеріалу; • у власній аргументації використовує загально-відомі докази, • виконує дослідницькі завдання, але потребує консультації викладача; • робить висновки і приймає рішення у складних ситуаціях після консультації з викладачем; • володіє вміннями творчо-пошукової діяльності та роботи з інтернет джерелами
С	81	4 добре	<ul style="list-style-type: none"> • Завдання виконано без допомоги викладача, але відзначається неповнотою викладу думок; • уміє чітко і точно інтерпретувати отриману інформацію у контексті своєї діяльності; • критично ставиться до отриманої від викладача інформації; наводить аргументи,

			<p>робить необхідні висновки;</p> <ul style="list-style-type: none"> • може зіставляти, узагальнювати й систематизувати інформацію під керівництвом викладача; • вільно застосовує вивчений матеріал у стандартних і нестандартних навчальних ситуаціях.
	74		<ul style="list-style-type: none"> • Завдання виконано з допомогою викладача й відзначається неповнотою викладу думок; • не завжди вміє чітко і точно інтерпретувати отриману інформацію у контексті своєї діяльності; • критично ставиться до отриманої від викладача інформації; наводить аргументи, робить необхідні висновки; • може зіставляти, узагальнювати й систематизувати інформацію під керівництвом викладача; • вільно застосовує вивчений матеріал лише у стандартних навчальних ситуаціях.
D	73	3 задовільно	<ul style="list-style-type: none"> • Завдання виконане після консультації з викладачем і неповністю; • застосовує запропонований викладачем спосіб отримання інформації з декількох джерел; • має навички роботи з підручником, науковими та інтернет джерелами; • має стійкі навички роботи з конспектом; • усвідомлює, якою інформацією з окремого питання володіє, а якою – ні; • може аналізувати навчальний матеріал, порівнювати його й робити висновки; • може самостійно оволодіти більшою частиною навчального матеріалу, спираючись на консультацію викладача; • вибирає відомі способи дій для виконання фахових завдань.
	64		<ul style="list-style-type: none"> • Завдання виконане після консультації з викладачем і неповністю; • застосовує запропонований викладачем спосіб отримання інформації з декількох джерел; • має фрагментарні навички роботи з підручником, науковими та з інтернет джерелами; • має навички роботи з конспектом; • усвідомлює, якою інформацією з окремого питання володіє, а якою – ні; • може аналізувати навчальний матеріал, порівнювати його, але непослідовний у своїх висновках; • може самостійно оволодіти більшою частиною навчального матеріалу,

			<ul style="list-style-type: none"> спираючись на консультацію викладача; обирає відомі способи дій для виконання фахових завдань.
E	63	3 задовільно	<ul style="list-style-type: none"> Завдання виконано фрагментарно після консультації з викладачем або під його керівництвом; усвідомлює недостатній обсяг інформації; застосовує запропонований викладачем спосіб отримання інформації з різних джерел; має фрагментарні уявлення про роботу з науковими джерелами; демонструє розуміння отриманої інформації; виявляє розуміння висновків з певного питання; не має сформованих умінь і навичок роботи з отриманою інформацією; володіє вміннями здійснювати первинну обробку навчальної інформації без подальшого її аналізу.
	60		<ul style="list-style-type: none"> Завдання виконано фрагментарно під керівництвом викладача; усвідомлює недостатній обсяг інформації; застосовує запропонований викладачем спосіб отримання інформації з одного джерела; має фрагментарні уявлення про роботу з науковими джерелами; демонструє розуміння отриманої інформації; виявляє розуміння висновків з певного питання; не має сформованих умінь і навичок роботи з отриманою інформацією; володіє вміннями здійснювати первинну обробку навчальної інформації без подальшого її аналізу.
FX	59	2 незадовільно	<ul style="list-style-type: none"> Завдання виконано фрагментарно під керівництвом викладача; необхідні практичні вміння роботи з навчальною інформацією не сформовані; має елементарні вмінням здійснювати первинну обробку навчальної інформації без подальшого її аналізу; не володіє вміннями вибирати відомі способи дій для виконання фахових завдань; більшість передбачених навчальною програмою навчальних завдань не виконано.
	35		<ul style="list-style-type: none"> Завдання виконано фрагментарно під керівництвом викладача; необхідні практичні вміння роботи з навчальною інформацією не сформовані; не має елементарних умінь здійснювати

			<p>первинну обробку й подальший аналіз навчальної інформації;</p> <ul style="list-style-type: none"> • не володіє вміннями вибирати відомі способи дій для виконання фахових завдань; • більшість передбачених навчальною програмою навчальних завдань не виконано.
F	1–34	1 незадовільно	<ul style="list-style-type: none"> • Необхідні завдання, передбачені навчальною програмою не виконані; • не має елементарних умінь працювати з навчальною інформацією; • виявляє вміння користуватися бібліотекою, однак не докладає зусиль для пошуку необхідної інформації; • не має навичок працювати з джерельною базою; • необхідні практичні вміння і навички не сформовані;

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ВІДЕОПРЕЗЕНТАЦІЇ

Під час оцінювання презентації враховуються такі позиції:

1.Зміст

- Розкрито всі аспекти теми
- Матеріал викладений у доступній формі
- Слайди розташовані в логічній послідовності
- Заключний слайд із висновками
- Бібліографія з перерахуванням усіх використаних ресурсів

2. Елементи оформлення

- Зміна слайдів
- Дизайн
- Анімація: стандартні, установка ефектів при зміні слайдів
- Графіки, діаграми, малюнки

3. Елементи творчості

- Оригінальність і винахідливі приклади

За шкалою ECST	Бал за 100-бальною шкалою оцінювання	Оцінка шкалою ХДУ за	Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів
A	100	5 відмінно	<ul style="list-style-type: none"> • У презентації відбито глибоке розуміння та усвідомлення матеріалу, творчий підхід до поставлених завдань; • матеріал викладено у доступній формі; • слайди розташовано в логічній послідовності; • під час аналізу-інтерпретації аргументовано власне ставлення до проблеми, зроблено самостійні висновки; • малюнки, звуки, фото, анімації – у кількості, виправданій змістом презентації; • виявлено оригінальність в оформленні й

			<p>добирання прикладів;</p> <ul style="list-style-type: none"> • роботу виконано творчо і самостійно; • бібліографію подано з перерахуванням усіх використаних ресурсів.
	90		<ul style="list-style-type: none"> • У презентації відбито глибоке розуміння та усвідомлення матеріалу, творчий підхід до поставлених завдань; • матеріал викладено у доступній формі; • слайди розташовано в логічній послідовності; • під час аналізу-інтерпретації аргументовано власне ставлення до проблеми, зроблено самостійні висновки; • малюнки, звуки, фото, анімації – у кількості, виправданій змістом презентації; • роботу виконано творчо і самостійно; • бібліографію подано з перерахуванням усіх використаних ресурсів; • допущено незначні огріхи в мовному оформленні.
В	89	4 добре	<ul style="list-style-type: none"> • Презентація задовольняє всі критерії, що висуваються до неї; • матеріал викладено в доступній для розуміння формі; • слайди розташовано в логічній послідовності, а заключний містить висновки; • представлений матеріал відбиває глибокий пошук та застосування навичок мислення високого рівня; • графіки, малюнки, діаграми доводять глибоке розуміння теми; • розкрито всі аспекти теми; • допущено помилки в оформленні літератури й у мовному оформленні слайдів..
	83		<ul style="list-style-type: none"> • Презентація задовольняє всі критерії, що висуваються до неї; • матеріал викладено в доступній для розуміння формі; • слайди розташовано в логічній послідовності, а заключний містить висновки; • графіки, малюнки, діаграми доводять глибоке розуміння теми, але не містять негрубі помилки; • розкрито всі аспекти теми; • допущено помилки в оформленні літератури й у мовному оформленні слайдів..
С	81	4 добре	<ul style="list-style-type: none"> • Презентація повністю відповідає темі; • слайди розташовано в логічній послідовності, а заключний містить висновки; • інформація, здобута із різноманітних

			<p>джерел, відбиває зміст теми;</p> <ul style="list-style-type: none"> • графіки, малюнки і діаграми побудовані відповідно до вимог; • бібліографія містить посилання на використані ресурси; • проект корисний не тільки для студентів, які його створили;
	74		<ul style="list-style-type: none"> • Презентація відповідає темі; • слайди розташовано в логічній послідовності, а заключний містить висновки; • інформація здобута із різноманітних джерел; • графіки, малюнки і діаграми побудовані відповідно до вимог, але подані в чорно-білій кольоровій гамі; • бібліографія містить посилання на використані ресурси; • проект корисний для студентів, які його створили;
D	73	3 задовільно	<ul style="list-style-type: none"> • Проект представляє інформацію структуровану у формі опорного конспекту; • слайди розташовано в логічній послідовності, однак заключний не містить висновків; • інформацію подано зрозуміло для аудиторії, але дещо примітивно; • зроблено акцент на важливих питаннях, що відбито в графіках, малюнках і діаграмах; • бібліографія містить всі використані ресурси; • у текстах слайдів допущено граматичні помилки.
	64		<ul style="list-style-type: none"> • Проект представляє інформацію структуровану у формі опорного конспекту; • слайди не завжди розташовано в логічній послідовності; • заключний слайд не містить висновків; • інформацію подано зрозуміло для аудиторії, але дещо примітивно; • зроблено акцент на важливих питаннях, що відбито в графіках, малюнках і діаграмах; • бібліографія не містить всі використані ресурси; • у текстах слайдів допущено граматичні й лексичні помилки;
E	63	3 задовільно	<ul style="list-style-type: none"> • Проект сфокусовано на темі, але не висвітлює її; • має певну організаційну структуру, але її не продемонстровано під час показу; • в останньому слайді відсутні висновки; • бібліографія містить лише частково використані ресурси;

			<ul style="list-style-type: none"> у слайдах допущені фактичні помилки чи незрозумілості, але вони не значні;
	60		<ul style="list-style-type: none"> Проект сфокусовано на темі, але не висвітлює її; має певну організаційну структуру, але її не продемонстровано під час показу; в останньому слайді відсутні висновки; бібліографія не містить використаних ресурси; у слайдах допущені фактичні помилки і незрозумілу інформацію.
FX	59	2 незадовільно з можливістю повторного складання	<ul style="list-style-type: none"> Проект здається випадковим, нашвидку зробленим, чи незакінченим; у слайдах порушено логічну послідовність викладу думки, відсутні висновки; у слайдах наявні значні фактичні помилки, незрозумілості та нерозуміння теми
	35		<ul style="list-style-type: none"> Проект видається нашвидку зробленим, незакінченим; у слайдах порушено логічну послідовність викладу думки, відсутні висновки; у слайдах наявні значні фактичні помилки та незрозумілості; у проекті не виявлено чіткого розуміння теми.
X	1–34	2 незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисциплін.	<ul style="list-style-type: none"> Проект не виконано.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ДОПОВІДІ

Під час оцінювання відповіді необхідно виділити наступні елементи:

- Актуальність описаної проблеми та реальність запропонованого механізму вирішення даної проблеми.
- Подання власної думки (позиції, ставлення) при розкритті проблеми.
- Розкриття проблеми на теоретичному рівні (у порівнянні з обґрунтуваннями).
- Логіка в аргументації свого погляду.
- Оригінальність підходу до вирішення проблем.
- Узгодженість у тексті ключових тез та аргументів.
- Несуперечність особистісних суджень.

За шкалою ECST	Бал за 100-бальною шкалою оцінювання	Оцінка за шкалою ХДУ	Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів
A	100	5 відмінно	<ul style="list-style-type: none"> Відбито світоглядну позицію автора, його погляд на сутність проблеми; проблему розкрито на теоретичному рівні з точним і повним використанням фахових термінів і понять у контексті відповіді;

			<ul style="list-style-type: none"> • робота логічна, послідовна, композиційно чітка; • виловлені аргументи, власні думки спираються на факти або особистий досвід; • виявлено оригінальність підходу до розв'язання проблеми.
	90		<ul style="list-style-type: none"> • Відбито світоглядну позицію автора, його погляд на сутність проблеми; • проблему розкрито на теоретичному рівні з використанням фахових термінів і понять; • робота логічна, послідовна, композиційно чітка; • виловлені аргументи, власні думки спираються на факти або особистий досвід; • виявлено оригінальність підходу до розв'язання проблеми.
В	89	4 добре	<ul style="list-style-type: none"> • Представлено власну думку (позицію, ставлення) у розкритті проблеми; • питання розкрито на теоретичному рівні, з достатнім використанням фахових термінів і понять у контексті відповіді; • власну думку аргументовано фактами; • доведено несуперечність власних суджень; • виявлено особистий підхід до розв'язання проблеми.
	82		<ul style="list-style-type: none"> • Представлено власну думку (позицію, ставлення) у розкритті проблеми; • питання розкрито на теоретичному рівні, з достатнім використанням фахових термінів і понять у контексті відповіді; • власну думку аргументовано фактами; • доведено несуперечність власних суджень; • виявлено особистий підхід до розв'язання проблеми.
С	81	4 добре	<ul style="list-style-type: none"> • Представлено власну точку зору на розкриття порушеної проблеми; • питання розкрито повно з використанням основних термінів і понять у контексті відповіді; • теоретичні зв'язки й обґрунтування в доповіді простежуються слабо; • власні думки аргументовано з опорою на відомі факти; • виявлена деяка оригінальність у поданні матеріалу.
	74		<ul style="list-style-type: none"> • Представлено власну точку зору на розкриття проблеми; • питання розкрито з використанням основних термінів і понять у контексті відповіді; • теоретичні зв'язки й обґрунтування в доповіді явно не простежуються;

			<ul style="list-style-type: none"> • власні думки аргументовано з опорою на відомі факти; • оригінальності у поданні матеріалу не виявлено.
D	73	3 задовільно	<ul style="list-style-type: none"> • Проблему розкрито на формальному рівні; • використано фахові терміни і поняття, але без належного обґрунтування; • власна думка не достатньо аргументована фактами під час розкриття проблеми; • у тексті дещо порушено логіку викладу думки;
	64		<ul style="list-style-type: none"> • Проблему розкрито на формальному рівні; • використано фахові терміни і поняття, але без належного обґрунтування; • власна думка не завжди аргументована фактами під час розкриття проблеми; • у тексті порушено логіку викладу думки, допущено мовленнєві помилки;
E	63	3 задовільно	<ul style="list-style-type: none"> • Представлено загальновідому інформацію на побутовому рівні без аргументації та належного аналізу; • порушено логіку викладу думки; • не висловлено власної позиції за обраною проблемою; • під час виступу допущено лексичні і граматичні помилки.
	60		<ul style="list-style-type: none"> • Представлено загальновідому інформацію на побутовому рівні без аргументації та належного аналізу; • порушено логіку викладу думки; • відсутня власна позиція за обраною проблемою; • під час виступу допущено значну кількість лексичних і граматичних помилок.
FX	59	2 незадовільно незадовільно з можливістю повторного складання	<ul style="list-style-type: none"> • Проблему не розкрито; • дібрана інформація не відповідає завданням.
	35		<ul style="list-style-type: none"> • Проблему не розкрито; • дібрана інформація не відповідає завданням; • допущено велику кількість помилок різного характеру.
X	1-34	2 незадовільно незадовільно з обов'язковим повторним вивченням курсу	Завдання не виконано.

9. Рекомендована література

Основна

1. Безкишкіна М.Т. , Степаненко М.І. Історична граматики української мови : навчальний посібник. Полтавський держ. педагогічний ін-т ім. В.Г.Короленка. Полтава: 1997. 134 с.
2. Історія української мови. Хрестоматія / Упорядники Єрмоленко С.Я., Мокієнко А.К. К., Либідь, 1996. 288с.
3. Коваленко Н.Д. Історична граматики української мови: навч.-метод. посібник. Кам'янець-Подільський: ПП «Медобори-20162, 2012. 144 с.
4. Крижанівська О.І. Історія української мови: Історична фонетика. Історична граматики. К.: Академія, 2010. 248 с.
5. Купчинська З., Пілецький В. Історична граматики української мови: Навчальний посібник для студентів філологічних факультетів. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2014. 295 с.
6. Колоїз Ж. В. Історична граматики української мови : навч. посібн. Кривий Ріг : КДПУ, 2002. 89 с.
7. Колоїз Ж. В. Історична граматики української мови : практичний довідник. Кривий Ріг, 2014. 76 с.

Додаткова література:

1. Бичкова Т., Свердан Т.. Історична граматики української мови (фонетика): метод. посібник. Чернівці: Рута. 2007. 60 с.
2. Брайчевський М. Походження слов'янської писемності. К.: Вид. дім “КМ Академія”. 2002. 153 с.
3. Бурмистрович Ю. Я. Чому перед голосними звуками переднього ряду приголосні звуки у праслов'янську добу пом'якшувалися, а в протослов'янську, перебуваючи нібито в тій самій позиції, не пом'якшувалися? // Мовознавство. 2011. № 2. С. 78–81.
4. Вербовий М. В. Історична граматики української мови: [навч. посібн.] / М. В. Вербовий, Ж. В. Колоїз. – Кривий Ріг, 2008. 343с.
5. Історична граматики української мови : навчально-методичний посібник / [уклад. Н. В. Кірілкова]. Рівне : РДГУ, 2013. 60 с.
6. Лукінова Т.Б. Числівники в слов'янських мовах (порівняльно-історичний нарис). К.: Наукова думка, 2000. 370с.
7. Німчук В. В. Давньоруська спадщина в лексиці української мови / Відп. ред. С. П. Бевзенко. К.: Наук. думка, 1992. 416 с.
Німчук В.В. Історія дзвінких аффрикат і засобів їх позначення в українській мові // Мовознавство. 1992. № 2. С.7-14.
8. Півторак Г. П. Проблема східнослов'янської прамови / Г. П. Півторак // Мовознавство : доп. та повідомл. на IV Міжнар. Конгресі українців ; відп. ред. В.Німчук. К. : Наук. думка, 2002. С. 268-272.
9. Півторак Г.П. Українці: звідки ми і наша мова. К.: Наукова думка.1993. 200с.
10. Тараненко О. О. Мова Київської Русі: вузол історико-лінгвістичних і політико-ідеологічних проблем // Мовознавство. 1993. № 2. С. 35–38.
11. Шевельов Юрій. Історична фонологія української мови; пер. з англ. С.Вакуленка, А. Даниленко. Х. : АКТА, 2002. 1054 с.

10. ИТЕПНЕТ-РЕСУРСИ

<http://www.ksu.edu.ua/slovjanska-filologija.html>

<http://academia-pc.com.ua/product/150>

http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nvchnu_sf/2008_428_429.pdf

<http://www.children.edu-ua.net/slovesnik/Vstup%20do%20slov/tema11.htm>

<http://www.twirpx.com/file/400009/>

До робочої програми з курсу «Історична граматика української мови» внесено зміни:

1. Змінено назву факультету філології та журналістики на українська філологія та журналістика.
2. Відповідно до навчального плану 2018-2019 н.р. замість 16 год. лекційних занять – 18 год (спеціальність: 6.020303 Філологія (українська мова та література)*) та 20 год. (спеціальність: 6.020303 Філологія (українська, англійська мови та література)*); замість 14 год. практичних занять – 18 год. (спеціальність: 6.020303 Філологія (українська, англійська мови та література)*) з таких тем навчальної дисципліни:

Історична фонетика української мови. Формування фонетичної системи протоукраїнських говорів у спільнослов'янський і східнослов'янський період
Фонетичні зміни XI – XIII ст. Розвиток фонологічної системи української мови.
Фонетичні зміни української мови
Предмет і завдання історичної морфології. Історія іменника як частини мови.
Багатотипність відмінювання іменників давньоруської мови
Історія іменних частин мови (займенника, прикметника, числівника)
Історія форм минулого часу дієслів
Історія форм майбутнього часу дієслів
Мовна спорідненість слов'янських народів.